

RP

A Pólya

A DEMOKRATA-LIBERÁLIS POLGÁRSÁG LAPJA

Előfizetési ára: egy évre 180.000 K. Egyes szám ára: 4000 K.
Jugoszláviában 5 dinár, Ausztriában 5000 osztrák korona
MEGJELENIK MINDEN SZOMBATON

FŐMUNKATÁRS:
VÁZSONYI VILMOS

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
BUDAPEST VIII, FŐHERCEG SÁNDOR UCCA 19
TELEFON: JÓZSEF 12-78

Uj numerus clausust

Jelent az a városüzemeltető felvétel listáján, melyben az építési munkák kiadásánál figyelembe vevendő cégek névsora szerepel.

A demokratikus községi blokk semmiféle numerus clausust nem tűrhet. Sem a régi, még kevésbé az újat. Minden olyan lista, amelyen az összesség helyett kijelöltek szerepelnek, kimeríti a „zárt szám” minden kritériumát.

Természetes, hogy kell egy névsornak lenni, amelyben mindazok a vállalkozók szerepeljenek, akik kisebb munkák, tartozások, vállalatba adásánál szóba jöhetnek. Ezt a névsort azonban ne állítsák össze önkényesen. Intézkedjenek felhívást az összes budapesti építő iparosokhoz, hogy kellő referenciák megadásaival mindenki, aki a fővárosnak építőmunkát végezni akar jelentkeztesse. Ily módon érhető csak el, hogy nemcsak azok lesznek a névsorban, akik a névsort összeállító bizottságunk ületszerűen eszébe jutnak, hanem rajta lesznek azok az érdemes iparosok is, akikre senki sem gondolt.

Ez a selejtezési feladatokra, fájra, politikai pártállásra való tekintet nélkül történik, és nem lehet mérvadó más szempont, csak a bizottság, a megbízhatóság és a vállalandó kötelezettségnek való eleget tenni tudás bizottsága.

Ez a bejelentés módja az iparoslista összeállításánál és ez az egyetlen eljárás, ha azt akarjuk, hogy a budapesti iparosság egyetlen listára se érje magát mellőzöttség.

A munka nélkül tengődő iparosoknak ne csak egy kis csoportja jusson állandóan munkához és közzéve állandó keresethez, hanem annak minél szélesebb rétege részesüljön munkában, és ezért a listák turnusokra osztva, minden más munkára más-más turnus taglálva fel pályáztatva. Ha az összes turnussal végzetek, akkor kezdjük ismét elől, az első turnussal.

Annak a kis iparos körnek, amely az elmúlt esztendőben bőven és állandóan volt állatva városi munkákkal, most végre le kell mondania monopóliumáról. Dolgozzanak és engedjének kevés keresethez jutni más adózó polgárokat is.

Ha a főváros tanácsa és közgyűlése az előadottakat magáévá teszi, akkor igazságos munkát végez és nem fog akadni budapesti iparos, aki a főváros urait pártokodással, politikai szolgálatok jutalmazásával valóhatalna.

Freund Dezső,
v. f. biz. tag.

Kik a nyugatmagyarországi hősök?

A nyugatmagyarországi eseményekkel kapcsolatban a kurzuspublikációk igen sok nevet szereltek volna belevinni a köztudatba és sokakat szereltek volna dicsőítően hősökké avatni. A nyugatmagyarországi események új, névtelen hőseit ismertették meg bennünket a soproni keréskedelmi kongresszusos Thurner Mihály, Sopron város polgármestere. A polgármester elmondta, hogy a soproni népszavazásnál a keréskedők tömegei voltak azok, akik a szavazás kedélye eredményt biztosítottak. Mikor a polgárságunk döntenie kellett, hogy magyarok maradjanak-e vagy hazát esoréve legyenek osztrákokká: egyetértően valamennyien a szívük sugallatát követtek és magyaroknak vallották magukat. Pedig — úgy mond a soproni polgármester — a soproni keréskedők akkor is tudták számolni és tudták, hogy ha a magyar színt választják, akkor ezzel a sokkenti fogják a keréskedőket. Megmondotta a soproni polgármester azt is, hogy a városi kislitárát náluk is a keréskedelemből alapozta meg. Mi hálsán vesszük tudomásul a soproni polgármester szavát és ha ezentúl nyugatmagyarországi hősökről fogunk hallani, akkor tudni fogjuk: kik azok, akiket bátor hálá és közönnet illet meg azért, hogy Sopron meg maradt magyarok.

Az ellenzék össze akarja hivatni a nemzetgyűlést

az egységspárt pedig nem akarja, hogy összehívják a nemzetgyűlést. Régi nyári szituáció, ismét esendélt, ami minden változatosság nélkül újul fel ezekben a napokban. Hogy a Ház összehívására nem kell ürügy, mert ok is nagyon sok van, arról beszélni sem kell, az nyilvánvaló és ezt az egységspártot sem vonják kétségbe azok, akik a titkos diplomácia rendszerét a helpolitikában is szívesen érvényesítik, és akiknek számára elég hatalmas, messzehangzó és hatóságos fórum: a pártértekezlet is.

Igaz, hogy főleg az egységspárt kisgazda-csoportja már alaposan kipanaszkodta magát, elmondta mindazt, amit a nyári hónapokban, a vakációk pihenésében látott, hallott, tapasztalt, — elmondta a pártértekezleten. Minden elmondott ezeken a pártértekezleteken, idén még eredménytel is — hiszen a kormány tagjai közül is ott voltak többnyire azok a pártértekezleteken és egy ilyen pártértekezleti felhívás minden egy interpelláció rangjára emelkedett. Sajnos azonban az ellenzéknek kevés reménye volt arra, hogy pártértekezleten miniszterek is megjelentjenek. Nem igen számíthatott arra, hogy penaszámlák fogantatja is lesz, hogy legalább, mint a kormánypárti értekezleteken történt, megígérik azok tanulmányozását és orvosolását. A kormánypárt elérte a nemzetgyűlést helyetti pártértekezlettel is... az ellenzék számára azonban nincs más fórum, mint a nemzetgyűlés összehívása, mint hogy a nemzetgyűlést összehívja.

A esendes és kihalt ülésteremben talán már hónapok óta ég a kis zöld klotírlámpa.

hónapok óta nem szólhat meg egy hang sem, mindenesetre meg kell tehát próbálni az ellenzéknek, vajon más politikára, más gazdasági politikára sarkallja-e a kormányt az ellenzék a parlament által, mint parlament nélkül. Nagyon sok kérdést kapcsolhat már ki, nagyon sok mindent borítottak már a feledésnek azt a fátylát, de nagyon szerencsétlen politika az, amely lassanként a nemzetgyűlést is ki akarja kapcsolni, illetve, amely a nemzetgyűlés szüneteltetéséhez is hozzá szoktatja a közvéleményt, nagyon rossz politika az, amely semmiben sem alkalmazkodik olyan precízre a menetrendhez, napoz és perchez, mint épp a nemzetgyűlés összehívásában, nem várunk esodákat a nemzetgyűlés összehívásától — de a kormánypártban viszont rájöhettek arra, hogy a nemzetgyűlés szüneteltetése semmivel sem volt hatásosabb esodáster, mint a nemzetgyűlés ülésezése.

A fajvédők, mint hallják, nem híveit a nemzetgyűlés összehívásának — ez nemcsak azt bizonyítja, milyen drámai a tévedés volt „ellenzék szolidaritás” című, akár csak taktikailag is, akár csak egy adott esetben is, akár csak — kortársatársunk is, egy véletlen választási szituációban együtt dolgozni a fajvédőkkel, akiket különben sokkal több szolidaritás fűz a... kormánypárthoz, (hisz egész tartalékuk ott áll a kormány mögött; sokkal nagyobb ott áll, mint ők az ellenzék) — hanem azt is bizonyítja a fajvédőknek a Ház összehívás ellen való hangulatát: hogy mennyire szükséges az összehívás.

Ripka Ferenc még nem tudja

A főpolgármester úr tehát még nem tudja. Mindenki tudja, mindenkinek van véleménye róla, az egyiknek a véleménye jobbra hajlik, a másiké balra, —

Budapest népe véleményét irt a dolgról, azokon a szavazóedülvényeken, amelyek aztán lesöpörték a kurzust a városi hatalomról.

mindenki tudja, hogy a kurzus többségű városüzemeltetői és igazságtalanságok, vagy nem... most végre jelentkezett egy ember, aki naivul és őszintén kijelentte, hogy „ha történetek igazságtalanságok, ezeket orvosolni kell.” Ha történetek... tehát nem bizonyos még, hogy történetek, lehet, hogy

Budapest csak álmodta ezeket a dolgokat.

s akik szavát tették: álmodtak félbeszéltek. Wolffék azt mondják, nem történetek igazságtalanságok. Ez is álláspont. De nem lehet álláspont az, amely azt mondja, hogy: nem tudjuk, hogy történetek-e. Végre mi nem tudjuk, hogy az illetékes ilyen hírszolgálat volt, az elmúlt esztendőben, hálá a fejlett sajtóviszonyainknak, valamint valamely mellékzongorát, vagy mondjak, valamely harangzongorát, mindenki hallott ezekről a dolgokról. Csak egy valaki nem tudja, vagy hallucináció — egyetlenegy valaki jelentkezik, aki még nem tudja... és merő véletlen, hogy ez az egy valaki nem egy remete, aki távol a világtól élt az utolsó esztendőben, kis kunyhójában, nem is

régmúlt világok barlanglakója.

aki most mind valami esodulány egyszerre felbukkan a városi életben és esodálkázva beszélt állítólagos igazságtalanságokról, amelyekről ő még nem tud... Nem, ez az egy

valaki véletlenül épp az, akinek legjobban kellene tudni, Budapest székesfőváros kormánybiztos, majd főpolgármestere, akinek a legbeavatottabbnak, a legátjékozottabbnak kellene lenni, akinek tudni kell már azt is, amit még más nem tud, nem pedig nem tudni azt, amiről mindenki beszél... Ripka Ferenc főpolgármester. A főpolgármester úr immáron egy éve áll kormánybiztos, illetve főpolgármesteri hivatalában: egy év nagy idő és én az alatt az év alatt látta a főpolgármester úr, hogy mint merül el egy rendszer a városüzemeltető, amely még nem is olyan nagyon régen azt hitte, hogy örökkévaló lesz ott a többségi padokban és mint tért oda a helyébe egy új rendszer, egy új többség, a szabadságérvőségnek, demokráciának hatalmas, büszke lefogója alatt. Egy év alatt nagyon sokszor — de legalább, legalább egyetlen-egyszer, egy ilyenfajta ügynevezett igazságtalanságok hullámhullámokéit is végigcsapatlak Ripka Ferenc íróasztala előtt: amyi mindent látott egy esztendő alatt a városüzemeltető — épp ezt ne látta, ne tudta, ne hallotta volna, épp ez volna az a valami, ami éles szemét előtt még ma is titkok és bizonytalanságok chumi ködében alszik. Ha történetek igazságtalanságok... egy esztendő alatt, ezt már igazán tisztázni lehetett volna.

Vagy történetek, vagy nem történetek: de ma már azt tudni kellene.

Ma már nem maradhat bizonytalanságban a főpolgármester ilyen dolgokban, természetesen nem tarthat bizonytalanságban más sem.

Igen szép és megrótt a főpolgármester beszámolója egy esztendői tevékenységéről — ez a kijelentés azonban, illetve a kijelentés az az ellenzék részéről: egész beszámoló értékét lerontja.

Gróf úr

nikor Ön kultuszminiszter úr, több, mint három évvel ezelőtt elfoglalta mostani hivatalát, beköszöntő beszédében a következőket is mondta: „Nem a kérények és beadványok rideg betűit kell néznie a referenseknek, hanem a szenvedő lelket, a vergődő szívet, amely diktálja az életlen sorokat. Belső kell közpölnie magát a tisztviselőnek a kéré fel helyzetébe és így mérlegelnie a kérémet.”

Nem szó szerint idéztem, csak értelem szerint. A sorlétek teljes számban — hozzájuk csatlakozik a józanul és biggigant gondolkodók tömege — tiltakozik a numerus clausus ellen. A törvényes rendelkezés megszüntetése vegtél nem felek kérvényét, minők az? A numerus clausus a közvélemény már halálra ítélte, ezt az ítéletet csak végre kell hajtani. És az a miniszter, aki a folyamódványokkal és kérvényekkel a szívet és belsőt vizsgálja, az talán megdugna érezni a közvélemény kívánásait és aszerint fog eszelekedni.

Ön, kultuszminiszter úr, nem elmondhatta a numerus clausus eltörlését, mert önmagának mondania ellet. A gróf úr, amikor még pályáshiba volt a hőlösőfeni kilencéves korom díszlett, tán már széta magába azokat a tulajdonságokat az anyajelét, melyek megannyak a régi családok gyermekeiben. Ilyen tulajdonság a nők vesedelm, főképpen az ártatlan, fiatal lányok vesedelm. Tagadhatatlan, hogy vannak fiatal lányok, akik komoly ambícióval tanulni akarnak és akikből idővel értékes polgári lesznek a hazának. Miert asszisztál a miniszter úr a közvélemény, a nemzetgyámsági képviselők tekintélyes csoportjának meggyőződése ellenére annak a törvénynek, amely kényezteti a 18 éves rózsaszarú és rózsás illúzióban ringatózó lányokat arra, hogy kimenjenek a nagyvilágba, jómódú eszládok föltve özötti kínesei, külföldön hógapós szobák lakói legyenek, kítíve ezer kísértésnek, nekiközbe édesanyjuk eskőjét, meghiát, baráti saavát. A törvény kényezere miatt édesanyjuk általánul forognak fehér párnáikon lithon, idegölő sejtölemmel: mi történi most a gyerekekkel? Eksistentiák maradnak félben, karrierük törnek ketté, mert van egy rossz törvényünk, melyet a gyülelet sugallt.

Íme, két megöröndt péda. Egy felesen érett kislány — bár felvették Budapesten orvostanhallgatónak, de a verekedések miatt edesapja nem engedte feljönni — 1/2 évet töltött Berlinben az orvosi egyetem. 2/2 év múlva edesapja hazahozta, tanulmányai félbenmaradtak. Pedig, ha megszerzi a diplomát, akkor esetleg felvezed valamely szernumot, amely hasznára válik az emberiségnek. Viszont, ha rosszul megy férfielez, pines mire támaszkodnia.

Másik péda: Gazdag postai lány ment német égrelemre. Egy szemrekekkő ön elcsábította és a szülők inkább beleegyeztek a házasságra, minthogy provokálják a tragédiát.

Hány ehhez hasonló eset fordul elő? Szabad-e az ilyen esetek számát intézményesen szaporítani, törvényvel előcsörti? Ki tehet arról, hogy milyen valóságnak szülessék? És ha büntetni akarnak valamely szüldőfirt, miert kell a büntetést a tanulni vágyó ifjaknak elszörvölniök?

Nem kívánom azokat az argumentumokat felsorolni, amelyek közléstörtek, hogy például milliórdokot küldenek ki a szülők gyermekeik után, amely milliórdok lithon jobb helyen maradnának, ezeket az érveket és a hasonlatok hagyom a férfiaknak. En csak azt mondom, hogy minden államferdik az ország érdekeinek szüdnök kell lennie. Az a nagyszabású, széles látókörű államférfi, aki az ország lakóinak a legbübb jót tudja nyújtani, aki óksan öntök. Olyan öntök, mint anyanyelvem a szőlés Gruz, aki először magas kőfalat épített a kertje körül és filomafitt állított fel ezekkel a szavakkal: Trespassers will be prosecuted (tilos a bejárás) csak azért, hogy a kisgyerekek ne jászshassanak benne. Csakhogy a küldözött nebulók után megszökött a kertből a Tavasz és helyette megrézett a Hó, a Jégös, a Fagy és az Északi szél. Minden virágot, minden növényt elpusztítottak. Az Óriás nem mert kimeinni kertjébe, olyan rettenetes volt a Tél munkája. Hiába látogatott el évről-évre a kertben lévő a Tavasz, a kert bétörséget elkerülte. Egyszer azonban hasudék fátmadt a kőfalon és a gyerekek azon bemászta. Ebben a sarokban egyszerre kirödlített a fák, virágok és madarak esieseregték az ágakon. Csak egy kistű sirdogáló keservezen, mely olyan pieli volt, hogy nem érte el egy grümlöcska felhővel ágát. Az Óriás megsajdánia, felemelte, hogy leszakíthassa a barackot. Erre kivrágított az egész kert és az Óriás sokáig őt boldogan, örülve a gyerekek örömeinek.

Gróf úr, hány könyvet törlöl le, hány ráncot szöndt el, mennyi aggodalmat szünet meg, mennyi milliórdok takarít meg az országának és hány kzeréket ment meg a családának, ha előkészíti a numerus clausus megszüntetését.

Az ország közvéleménye — és ebben a közvéleményben benne vannak a józan és művelt közlények is — kívánja ennek a törvénynek az eltörlését.

Két évvel ezelött egy deputáció járt Miniszter úrnál — amely deputáció keresztény nemzetgyámsági képviselőkből állott — avval a kérélemmel, hogy lányokat is vegyenek fel a pesti orvosi egyetemre. Akkor megnyitolt választ kaptnunk. Miltözásmost most ezt az igérelt bevaltani. Miltözásmost érvényre jutottani azt a konzervatívizmust, amely a multban jónak bizonyult és nyíllanak meg az Alma Mater kapui minden érettségizött diák előtt. Telekezere való tekintet nélkül és tanulhasson minden ifjú éppen úgy, mint régen.

Dr. Szentirmá István.

Egy régi jó táblabíró

Kozma Sándor emlékezete

Szeptember 2-án volt száz éve, hogy Kozma Sándor, a királyi ügyészség intézményének megszervezője és az első országos főügyész megszületett. Ország dicséreti és szárazszálok magyar volt Kozma Sándor, annak a nagy kornak nagy fia, melyben a Magyarország történelmi osztálya vette meg a polgári Magyarország joggyógyelőnének és liberalizmusának alapjait. A kégyessé korszakának egyik képviselője volt, a Deákok, Sallányi Deszák alkotmányozó ávtizedeibe estik működése, de hazafisága és demokráciája a negyvenes éveiben, a Petöfők és Jókaiak bátalságának idején feljöttök ki, akiknek osztálytársa is volt a pápai gimnáziumban.

A régi jó táblabírók minden átfogyó humámitásusa és szép lelke él Kozma Sándorban. Fiatal korában maga is verségetett, Elgarmannkat és — Heine mondorában — lírai verseket írt. Ö hátorított Petöfő is a gimnáziumban és első versét is küldte be Garay Jánosnak, a *Regelő* nagyvitéksége szerkesztőjének. Fia, Kozma András is töle örökölte a kültői tehetséget. De hivatalában is a régi táblabírók örökeise volt Kozma Sándor, mikor 1872-ben, mint királyi bíró, megbízást kapott, hogy a királyi ügyészséget szervezze meg. A pedáns adminisztráció hők keresték eszényföket, ideálakkal töltötte meg és a büntetőjogi humanitárius elvönek egyik első gyakorlati megvalósítója lett. A hivatali hivatalának tekintette és nem a hivatali szolgálat, hanem az eszményt. Bence él, az nagy megdözéken, amely előjogokról is le tudott mondani s mely önként vállalta a hivatalát, ezért függetlennek és ideálitánnak tudott megmaradni benne.

Kozma Sándor „főgyész” volt, az ügyész le-

fület országos feje. Szárvény volt a maga bírodalmában független miniszterektől, politikától. Egyszer, egyetlen egyszer jutott eszébe valamelyik igazságügyminiszternek, hogy befolyásolni és utasítani próbálja egy politikai jelölt ügyében. Nem nagy börtöréje úgy volt, csak kellemetlen. Nem az igazság nagy kérdése forogt szömben, csak opportunitás tölto volna indokolta a vád elrejtését. Kozma Sándor göppösen hártotta el az utasítást. Válaszát így írta alá:

... mert ön vagyok Kozma Sándor főgyész.”

De nemcsak felettes hatóságaitól nem fogadott el utasítást Kozma Sándor. Elutasította magától azt a befolyásolást is, amelyet a *Közvélemény* próbált éleje szabni valamely ügy elintézésében. A kormány utasítása ellenére tartottatja vádlót egy apró-cseprő ügyben, de a közvélemény legszilósabb nyomása ellenére is elrejtötte a vádat a tisztaszéki porban, mert meg volt győződve a vád tarthatatlanságáról.

Az igazságának, jönek, emberezeretének tántoríthatatlan hajhoka volt Kozma Sándor, aki nemcsak *születni, de védeni is tudta a bírást* és akinek hazájában a vádlótóság az igazságot minden áron való szögálatát és kiderítését jelentötte.

Kozma Sándor ememódumánál nem jelent meg híradás a lapokban. Nem tudjuk, ott voltak-e a temetőben Kozma Sándor hivatali utódai. Kozma Sándor emlékezők és belének ott kellene élnie az igazságszolgáltatás minden eszméjében és az ő szemlének kellene megléttelnie mindenkit, aki emberek sorsa felett ítéletet tart.

Világostól-Trianonig

Thiers mondja valahol, hogy a haretéren nem lehet elégé sietni, a politikában azonban sohasem lehet elégé későn jönni; de van valaki, akinek még kevésbé szabad sietni, mint a politikusnak és ez — a történetró. Mikor is *Pető Sándor* könyvéről (Világostól-Trianonig) először hallottunk, azt hitük, hogy ez a könyv: túlságosan előre sietett; amikor elővástuk, azt konstataáltuk, hogy inkább — késelt. legalább is ama (magyorbüki) részében, amely a katasztrófa réle rohamo politikai világnakunk 1867, 1849 és 1914 közt életéről szól. Az a nemzedék amelyt ma „harmadik nemzedéknek” szokás nevezni, alig ismeri életrajzát a kornak, amelybe beleszületett, amelyben felöltt s amelynek alkonyfényében hovatovább maga is bűszöködik. A középiskolában tíz-tizenöt sor tanulunk a mai Magyarország történetéből — egy színyfomatot láttunk, amely elmondta, hogy a reformkorok után jött a nagy megrökdötés, majd 1867-ben a nemzet kibékült királyával és azóta váltövele munkálkodunk egy szebb jövőnkön. Ha nem is ugyanezekkel a szavakkal s ha talán több — vagy kevesebb — szóval; de ez volt minden, amit a mai Magyarország kialakulásától tudunk keltit. Most nincs itt az ideje, hogy nekünk a *megíróját* beszéljünk — a történetró csak a peremre merészkedtek a kor kráterének, amelynek látái még nem kövesedtek meg, elég volt: *Ami azt a kort a közvéleményről* csak akkor kezdtünk tudni, amikor már *közvéleményről* szennedük. *Pető Sándor* munkája ezen a téren feltöltlenül látó. Szabatosan, világosan, tendenciák beszélőese helyett csak az események beszélőesevel foglalja össze a magyar politikai élet eseményeit a világoi katasztrófától Trianon katasztrófáig. Csak egy helyen *„ami Magyarország kialakulása”* nemcsak a politikai világon keresztül, Bécs és Budapest viszonyán keresztül, a nagyhatalmi állás emelkedésén és süllyedésén keresztül, 67 és 18 viszonyán keresztül és a pártklubok terméni kezzelölt történi s a *Pető Sándor* könyvének fogatközsége ép ez az egyoldalság — a politikai esemény itt önmagában, hogy ne mondjunk: önmagától jelenik meg.

Nincs előzönye a közzásdajgi fejlődés eseményeiben, nincs előzönye társadalmilag, jöneknek az emberek, mint egy nem egészen tökéletesen rendezett drámban és maguk mondják el azt, amit már tudni kellene nekikül, a levegőből, a hangulából, az előzönyökből, régi dolgokból. Ö maga is *érez* ezt és többször érinti a nagy társadalompolitikai hullámzásokat, a gazdasági örök hatását, a társadalom felszönd és milyen vízözmenő történelmi processzusokat, amelynek csak a kényényfűtje esep fel a százebb politikai világon, mind ezt maga is értini, de csak értini. Hogy egyebet ne mondjunk, *Vázsonyi* szereplése is ilyen a könyvben.

Egyszerre csak megjelenik a könyvnek 160. oldalán, mint aki dadalra viszi a Wekerle adópolitikájára ellen való harcot. De, hogy milyen szövdömdényei vannak ennek az adópolitikának és mi minden történi azelőtt, hogy ép Vázsonyi került föltve ennek a küzdelemnek... az egész hatalmas kispolgári demokratikus szervezkedés, amelyet a szabadelvöpari uralmat, a magyar kapitalizmus fénykorában, Vázsonyi egymagában teremtett meg Budapesten,

mint egy előjövöde magyar polgári demokrácia magának előre, a homályban marad. Mi nem szöjtük feltöltlenül a lampkerít történetírás módszerét, a mely még Bethoyen művészetét is egyszerűen az adott gazdasági helyzet színes produktumának tekintik; az események, organikus kapcsolata azonban egészen megszoktak, hogyha a politikus teljesen függetlenítetik a történetírás minden korának gazdasági, társadalmi rétegzökdötését. Ugyanígy vagyunk akkor is mikor Vázsonyi a Dösy Zoltán védölett expozíciói köztölg s *szöszö*. A Dösy-vörben egy embertől kitértem és esztöpetődjára harc a korpusz ellen és nem szögtá véletlen, hogy e harc élöre Vázsonyi kerül, akinek neve már ifjúaságától kezdve már a városiák politikában szörszen ösözöföndök a pártusa és a monopólium ellen való harminöves háborúval. Hasonlóképpen nem bontakozik ki tisztán Vázsonyiának — csak körvonalozott — szerepe a városiöjög politikában, a választóöjög javaslataiban, amely szintén övtízödes harok eredménye, harcoké, amelynek hadi országöjtöje nemcsak a folyosó pirosbányoson szöngyöven vezet keresztül, de amely első pillanattól kezdve össekapolódik a magyar demokrácia küzdelemével. Szerves kapcsolatban van Vázsonyi ebbel szerepe és ama történeti szerep közt, amelyet először *Pető Sándor* könyve méltányol; mikor megírja, hogy 6 volt az, aki egymagában tiltakozott a bresztlitovszki béke megkötésén idején az ellen, hogy a monarchia az orosz közpöszöjtály és az orosz nép fele fölött külön két kösséneket a fordadalom vörös diktatörájával. Ezt a szerepet sokan hallgatták, nagyon sokan szerették volna ezt az első fordalmi megmondást megnémitani, meg nem történeti tenni, föleg azok, akikből a nagy ellenfordalómör löttek; a fordadalom után. Színesen eszeelt *Pető* a magyar *Girönd* végzeték, amelyben Vázsonyi politikájának sorsa is mélyebb rellelt meg. Vöy kell azonban jögeznit azt is, hogy abban a szömben, amelyben ez a könyv az eseményekkel foglakozik, megrömdathatalanul öjektlvi — a történelmi perspektíva pedig, amelyet az eseményeket ad, nemhogy végtelen ködös messzeöge távolitani tölnék az embereket, akikkel együtt öltünk, akiknek a nevet az usziban gyermekeinkünk öta ölyvassak, akkro szavaztunk, vagy akik ellen hadakoztunk, hanem még közelebb hozza; a porzöveg, amely a mult századégy eseményét állt, szöztöjögök itt, öttöb, tisztán bontakoznak ki az akkori harcok és helyzetökből, kritikája jöreszt pártatlanok és nem jelent be igényöröszötságot annak abszolút érvényösítésére.

„Kinek szökött ruhája lenne öbrni, csak ügyök, teher lábök a koturnus.”

...ondja Arany János a *Vöjtina ars poetica*ban. A szerző uszögirö, szökött ruhája lenne burnus — történetrói munkája azonban mégis komoly, súlyos és éltöpes és messzehangzó, nem: *soha uszögirö, hanem ép mert az*. „Nem nyúl, teher rajta a koturnus... föleg mert nem visel koturnust és sikerének egyik legbübb titka az előadásnak az a könyved, öbrük varázsa, amelyre a történetírásnak csak olyan szákege van, mint akár a naplónak. Sikereinek másik titka, hogy nyoma nincs benne — a kurzuszelemnek és kurzuszeponat egyetlen lapján nem öttötti el ennek a könyvnek, amely ellenkezö föle ös rendreutasítást jelent — a kurzus számlára, amelynek burzsoái felelösségét már annak szüldésé, bizonyítványában is öly határozottan állapítja meg, mint a liberális publicistákban is kevesen.

Galgóczi magántanfolyam

előkészít középiskolai magán vizsgákra, érettségirő
VIII. Mária Terézia tér 3
Telefonszámk: József 48-33

Svájci mozaik . . .

Lugano, szeptember 4.

I.

Nem akarom Svájcot felfedezni. Ezzel már régen elkéstem volna. Sokan és különböző módon felelnek már fel és én megis, mintha másként látnám, mint más is ma, mint néhány évvel ezelőt.

Emlékszem, mikor az iskolában beszélgőztük: „Hélvécia, Európa vendéfgazdója”. Akkor még béke volt, a mi krajcarunk hatalmasabb volt a csemlensél, nem kellett passzus, se vízum és nekviváhatás a világnak, aki akart. Tanultunk a sompachi szatáról, Tell Vilmosról, aki náncuk szokatlan karriert futott meg, beszédszövegéből mákkétszó lett és ebben különbözött sok másról, kik tökélyköltök politikussá váltak.

A turisták voltak Svájc első felfedezői. Valamikor még postakocsi vitte az utasokat, így utazott itt Calvin, Zwíngli, a reformáció apostola, Rousseau, Wagner, sok híres név és sok elfeledett, köznap ember is. Azután már a gézmunkosok hozták a turistákat. Időfűltek, míg ma a vasutak, legfőképpen villanykocsi viszi és a legutóbbi egyszerű dolog már, nem szállva a nagyszorú utakról, melyen az autók és motoroképkárok útona vonul szét.

A turisták után másodsor a háború kitérésök fedezték fel Svájcot az égyeztetett okosok, vagy szerencsések, azok, akik a világháború elején vagyunk átváltoztak, idehozták és ezzel évekkel később a tekintély és irigység hullámait zúdították magukra. Legendák közpötdtek néhai Schellingör Mihály körül, aki állítólag 1914-ben 10 millió koronát vándorolt át svájci frankra és ez akkor még 11 millió frankot jelentett. Ezek az okosok azonban kevesen voltak, az ellenkezőjére már több példát tudnék. Hányan vettek frankát nemet márkát, koronát, lengyel pénzt, később és előbb hadiközlést. Most miként az a demokrácia országában illik, egyenként ságnak a mult romjain, mint nálunk is oly sokan, nagyok sokan, majdnem mindenki, nem titokban, hanem nyíltan, mert miként azt hazánk szabadalmazott nagyjai mondják: „A nyíltság felel meg a magyar nép egyedis jelenségének”. Ezt a nyíltságot egyes ügyekben azonban sajnálatlan nélkülöző a külföldön bolyongó magyar, aki így nem láthat tisztán, de ez nem is fontos.

A háború alatt Svájc központi fekvésénél fogva újabb felfedezés tárgya lett. Diplomata, kémek, kalandorok raja lepte el a kedves, mosolygó szállodákat, egyes hotelekben minden bérzolgát s más alkalmazottat igyekeztek megvesztegetni, aktálopá-

sok, spiontervek kóvályogtak szerteszét. Itt nézeti farkasszemet német és francia, angol és osztrák követ, konzul és titkos misszionárius és erről írta Halvany Lilli báróné a herni Bellevue Palacában látszó „Noc hárkájút”. Itt folyt a kis Entente gyilkos propagandája. Itt adtak ki különböző nyelvű lapokat és itt már kész volt szerencsésnek hazánk megcsontított lérképe, amikor még mindig nem tudtuk semmiről és nem sejtettük a szomorú tragédiát.

Azután előtűnt az összemolás. Trónusok törték össze, birodalmak repedtek szét. És a trónfosztott uralkodók legtöbbje idejött. Sok kis udvartartás központosult ebben a köztársaságban, görög, horvát és a történelmen legmagyob mártírja Károly király. De a volt uralkodók mellett mások is megjelentek. Egy rövid, de jellegzetes korszak órájárja: a siberiek. Ezekben keresztül tanultuk itt. Buhs, Bazel és a többi határállomás a legkétséhes elemekélt felt meg. Halott valának, vergődő országok pradálosói létek el az előkelő fürdőek, nyüzsgőetek, mint a hullaférgek és Zürichet például annyira megszállták, hogy a becsületes svájci azt már szinte külföldinek tekintette, mondván: „Most már megintam Svájcot, elmegyek egy kicsit Zürichbe”.

Ma mindez megszűnt. Az uralkodók másfele, bekétséhes és talán hatásos vidékre költöztek, a diplomataik Genfben találkoznak néha a Népszövetség ülésén, zöld asztal mellett, a sörpödek: a kémek, siberiek, spionok, csempeszek elűntek mind, mintha itt se lettek volna.

De emlékek sajnos megmaradt. A bankszűltek, akik természetükkel fogva amúgyis zárkóztott emberek, bizalmatlanok, hidegek a külföldi iránt és nem esoda a sok csenélés, szélhámos, csempész és kém után. Nem sok jót tapasztaltak a külföldiekkel kapcsolatban. De végeredményben mégis a külföldiekből élnek. Úgyiszlán az egész ország idegenforgalomba van berendezve. Minden második ház szálloda és mindenütt teljes kényelem, tisztaság, kultúra.

Svájc ma ismét Európa vendéfgazdója. De nem úgy, mint régen. Ma csak a gazdaságok, a gondtalanok, Angol sok hallatszik mindenfelől. Az idegenek listájában a nevek mellett igen gyakori az U. S. A. jelzés. A dollár és font bírtokosságaink olcsó szónokozás itt minden, a szegény magyar átszámol és hamar a nap felé fordítja fejét, hogy el ne ájuljon és hogy drága pénzért élveze a jó levegőt, a tiszta levegőt és tiszta lelki országát.

Dr. Vaszonyi János.

„Cézár én nem megyek!”

Gyóni Géza verse a Kúria előtt

Az utóbbi évek ellenforradalmi hangulata a költészet szabadságát sem tisztelte és közhatalos intézkedések Pető Sándortól Kiss Józseftől nem egy kétfoldi különleges örökösös veracit bélyegesték meg. Olyan költeményeket is revidió alá vettek, amelyek már az íródalomtólbenet is helyek kaptak a emlékező évtizedekben keresztül senkinek sem jutott eszébe nemzeti- és társadalomellenes gondolatokat belemagyarázni. A proszairól költők közé került Gyóni Géza is, az orosz hadifoglyakban éltényű kiváló költő, Gyóni Gézának egyik legnevezetesebb költeménye, az 1913-ban írt „Cézár én nem megyek” című. Ezt a költeményt valaki hangversenyen elszavalta és ezért eljárás indult meg ellene, azon a címen, hogy „a hatóság intézménye, vagy a leggyerekes és ezek szolgálati intézménye, avagy az országgyűlés, az ország kormányzójával együttesen megillető háborúellenes joga ellen” ígaltat. A törvényszék és a tábla megállapította az igazságot, a Kúria 1923 április hó 1-én hozott ítéletet és kimondotta, hogy Gyóni Géza ver-

senek elszavalásán nem ígaltat.

A Kúria ítéletéből valók a következő idézetek: E költemények politikai vonatkozásban csak azt az céltelmet lehet tulajdonítani, hogy a költemény szerzője az uralkodóknak a nemzeti érzéstől és érdekektől távolos, a nemzet akaratnyilvánítását lenyújtó, vagy a nemzeti akaratot éppen ellentéte helyezkedő, csupán az uralkodók hatalmi és hódítóvágyból keltekezt, kizárólag az uralkodó egyéni vagy családi érdekeit szolgáló autokratikus, háborús rendelkezéseit akarja, a költő szabadság és a törvény által megengedett határokon belül... bírálat és hangulatokéltés tárgyává teneti”.

Amennyire megelégedéssel fölthet el hamunkélt, hogy a Kúria egy dicsőenlékú magyar költő emlékének eltelettel szolgáltattot, ép oly szomorú körülmények kell tekinteni, hogy az íródalom és műveltség nagy értékeit oly gyakran kell bírósági és rendőrségi aktákban rehabilitálni. Talán ezt a kritikát az eljárások megindítása előtt is lehetne gyakorolni...

Pető Sándor özvegyénél

Halálának negyedik évfordulója alkalmából

Négy esztendője hogy Pető Sándor meghalt. Néhány hét meg is elérkezünk negyedik évfordulóhoz annak a napnak, melyen a magyar demokrácia eszméje elvesztette egyik legbátrósabb katonáját, legbátrósabb istápolóját. Eltűnt Vaszonyi Vilmos mellől legodandóbb barátja, híve és tanítványa.

Meglepetés és öröm köztrökdött Pető Sándorné arcán, amikor bekopoztatunk hozzá és megkérjük, mondjon el néhány reminiscenciát férjéről.

— Bizony, négy éve, hogy szerény Sándor itt hagyott. November elsőjén lesz halálának évfordulója. És „A Polgár” ezt számontarja. Nemesek az élő nagyokélt a figyelem, jut a megemlékezésből a halott közkatonák számára is.

Besépséped az aranyozott Louis XIV. szülői karosszékebe. Felettünk a falakon a legnagyobb magyar művészek festményei, Csók, Magyar-Mannheimer, Iványi Grünwald, Pentelei Molnár, Rudnay Gyula, mesterművel, a vitrinben, mesés porcellánok, remek miniatúrák, nippék. Mennyi szeretettel és hozzáéréssel gyűjtögette ezeket Pető Sándor. Magam előtt látom, anélkül jár szobáról szobára, karongva

cipel magával és büszke lelkeséssel mutogatja legújabb szerzeményeit.

Pető Sándorné meleg esengős hangja riaszt fel gondolkodásomból. A férjéről beszél, minden szava féltalmas lemondás, de öntudatos föllángolás is együtt. Lassan bontakozik a szavak elixírjén az a halál ködtávoiból az élő Pető Sándor. Az egyetemi ifjú, a Vezér legjobb barátja, aki életét is feláldozta volna érte.

— Vele emelkedtem, vele fogok talán egyszer meg is bújni, de soha semmi körülmények között nem tudnám elhagyni, nem tudnék tőle elpártolni.

Ez volt Pető Sándor mondaná és ezt a fogadalmat búségesen be is tartotta. Vele maradt, amíg szíve meg nem szánt dobogni.

Látjuk újra a kiváló kriminalistát, a nagy sajtóperék ragyogó szavú védőnygvédőt, a parlamentben a lángoló szavú debattort, látjuk az első demokráta kor egyik megalapítóját. Látjuk, mint fog lázas sietséggel a kommun bukásán után a demokráta párt újjászervezéséhez és amikor a demokráta párt nem kis részben az ő érdemeiből elsőnek hallítja

szavát az ország döntő fontosságú kérdéseiben.

Megkezdődik a nemzetgyűlés első kélszaka és Pető Sándor megint ott van a Vezér oldalán. Hatalmas beszédben tiltakozik a numerus clausus, a sajtószabadság megnyirbálása ellen, hitraan emeli fel védő szavát a zsidóságot ért sérelmekkel szemben. Küzd, barcol, verekszik, már betegen, már a halálos kórral testében, lázasan izzó szemmel, dicsően emelt fejjel, az eszme iránti búséggel és lelkesedéssel a sírig.

De minék ezekről a dolgokról beszélni. „A Polgár” demokráta lap olvasói demokráta, tudják kivétel nélkül valómennyien, ki volt Pető Sándor.

— Magáról beszéljen, Nagyságos Asszony — kérleljük Pető Sándornét, amikor könnyes szemmel elhallgat.

Közégyintés. A finom vonású, nemes szépségű arera lemondó árnyék borul ismét. A kedvesen mosolygó barna szemek csillogást valami tampa homály zavarrá. De csak egy pillanatra. Az elővédő tekintet hozzáélt Pető Sándornak az írószótalan álló areképhez és újra harmonia, nyugalom költözött belé.

— Mit mondjak magamról. Elek esedben, viszszavoultam, nem igen járok sehová. Örülsz, ha a régi barátok meglátogatnak és látom, hogy nem felejtettek el sem engem, sem Sándort. Mert ott nem is szabad elfelejteni.

Nem, Pető Sándort valóban nem szabad elfelejteni. Nem is fogják, amíg Magyarországon élni és hódítani fog a demokráta eszme. És „A Polgár”, halálának negyedik évfordulója előtt halás megilletődéssel, búséggel és a példa iránti teljes fogékony-sággal teszi le elsőnek sírjára a megemlékezés koszorúját.

Budapest történetirója

1875-ben a főváros törvényhatósága bizottságot küldött ki, melynek feladata volt, hogy Budapest történelmének méltó megírásáról gondoskodjék. A bizottságban Gellőczy Károly első alpolgármester mellett helyet foglaltak: Ballagi Mór, Bródy Zsigmond, Csengery Antal, Cséry Lajos, Falk Miksa, Keleti Károly, Kistráyi Pál, Kőrösy József, Legrédy Károly, Morócz István, Ribényi Ferenc, Somhegyi Ferenc és Zichy Antal. Valómennyien szinte kiéltet nélkül, a magyar tudomány és publicisztika örökösös nevei. A bizottság a főváros történelmének megírásával Salamon Ferencet, a magyar történetírás egyik legnagyobb művészt bízta meg, aei 1878-ban lette hozzá háromkötetes művének első részét. „Ha majd az ország szíve teljesen magyaros lesz, varasznák feje a civilizáció világossága által fog tündörölni a haza határai közt, sőt a látót Keletre is, a jövő kor historicus a legjobb kor hajnalát 1875-től fogja keltezni. De aki abban fáradoz, hogy kiemelve az utókor hatás megemlékezésélt, lehet-e közömös az elődök iránt!” Ezeket írta előszavában Salamon Ferenc, akinek szeptember 1-én volt a századi születési évfordulója.

A centennáriumban évbén sokszoros olunk van rá, hogy kegyelettelt gondoljunk vissza Budapest historikusára. Ma róla is szívesen megfölköznék, amint honalyt akarok borítani arra a ragyogó korrá, amikor a haza és főváros nagyjai állék a városkészen és a történelmet tételeikkel írták, a pártatlan, művészi, létezőknek engedve át a feladatot, hogy alkóló műüket hívatott tollal adja át a késő utókoroknak...

A városi lakosságot

a kereseti adóról szóló törvény úgyszólván meggyanvítottatja az adócsalások elkövetésével, amennyiben olyan büntető intézkedéseket tartalmazott, melyek a vidéki lakosságot terhelő adók szabályozásánál feleslegesnek látszókat. Mint amakkéjén az uszorbírásokodás, úgy utóbb az adócsalások törvénybeiktatásánál is kitűnt, hogy a kereskedő- és iparostársadalomnak ez a büntetőjogi megnevezése felesleges volt. A Kúria II. és III. tanácsa, mely az adócsalási ügyeket intézi, igen sok esetben felmentő ítéletet is hozott, mert megállapította, hogy a megindított eljárások nagy részében nem lehetett megállapítani azt a céloztat, hogy a vádlott adóeltitkolást akart elkövetni. Így a B. III. 3277/1924. számú esetnek az volt a tényállás, hogy egy borjódalási ügyletből kifolyóan a vevő a forgalmi adó bejegyzésélt azért halasztotta el, mert meg akarta várni, míg az eladó a járátveletet kiváltja és az adás-vétel a jegyzőknél bejelent. De érdekesek azok az esetek is, melyek azt mutatják, hogy a büntetőeseményekélt minden társadalmi réteg egyformán követi el és az adócsalásban az érdekesös vidék nem marad el a bírósi város mögött. Így a B. III. 3277/1924. számú ügyben egy vidéki molnár volt a vádlott, aki 267 kg osut és 173 kg tengeri vámgabonát nem szolgáltatott fel, hanem saját háztartásában használta fel. Még jellemzőbb a B. III. 3791/1924. számú ügy, melyben az állattartó kisbirtokos és a marhakereskedő összejátszának az adó eltitkolásában, legjobb bizonyosságát szolgáltatva annak, hogy adóeltitkolók a palotákban és kunyhókban, irodákban és tanakban egyformán aknádnak.

Ahol Pató Pál volt polgármester

Kétszáz évvel maradt el Vác a modern fejlődéstől — Mit mond Kraker Kálmán polgármester — Az omladozó templomok városa

Mikor az utas elhagyja a váci pályaudvar épületét és kilép a pályaudvar előtt elterülő térre, megdöbbéssel és esodálkozással hőköl vissza. Mert minden egyebet több joggal várhat az országban Budapestől gránnyira levő egyik legnagyobb városától, mint azt a képet, mely szembe előtűnik. Sivár, rendezetlen, piszkos az a tér, melyet előzők pillant meg a városba érkező idegen és meglepetés csak fokozódik, ha néhány lépéssel odább újra hatalmas méretű, csunya bődélők tarkított, rendezetlenségben és sivárságban meg rikítóbb héttelépelt területre ütközik a város szívében: a Vásártérre.

Ez az első impressió, melyet Vácra nyer az idegen, a többi benyomásai sem kellemesebbek. Így az a feltűnő, omladozó, nyűtt, bántóan gadozatlannal állapot, melyben a főutak házainak nagy része és főleg a nagyszámú templomok lelednek.

Vác híres papiváros — állik eszöbe hírtelen, hogy lehet, hogy a megyéspüspök székhelyén így elhanyagolják Isten házkait. De tovább menve, ki vagy mi lehet az az annak, hogy a házak előtt tömegben áll a szemény, az nekik porosak és süpörtök, a járda mellett halomban áll a hulladék, csupa oly jelenség, amit már nagyobb községekben sem találunk.

Mindent a szemindulmért

Ezek a kérdések toltak ajkunkra, amikor szemben álltunk a város egy-egy utcájával, akinek nevét az információjában foglaltak folytatóan nem irhafjuk le.

A város gondozatlan képeinek oka két körülményben rejlik. Egyik körülmény az, hogy a város régi fejlődési iránt nem felték semmit a város modern fejlődésének érdekében. Eről különben majd mond Önöknek egyetlen Kraker Kálmán polgármester ur, ha felkeresik. A másik ok — hármilyen furesan hangozok is ez — Vác papiváros és a házak nagy része a klérus tulajdona. A megyéspüspök, Hannover István dr. szerény életmódot folytató jószágos ember. Jiveldelmének túlnyomó részét az általa fenntartott szemindulmra költi, a templomok karbantartására, a püspöki rezidencia tartozására, a papok épületek renoválására alig marad pénze. Azok az épületek viszont, melyek szintén a klérus tulajdonát képezik, azért omladoznak, mert papai tulajdonosok eladnak egyet sem hajlandók, de rendbe sem hoztatják, hiszen az épület ügyis hivatali utódjuké lesz.

Igen érdekes a gimnázium esete. Ezt Báthory Miklós, a tudománykedvelő püspök alapította, telét az alapító jogokat a úndelenkori püspök élvezi, Hannover püspököt a város már többször megkeré, engedje meg, hogy a város hozza rendbe az épületet, melynek valaha Medách Imre is növendéke volt. A püspök erre hajlandó is volt, de arra már nem lehetett rávenni, hogy a *fenntartási kötelezettségekkel együtt a fenntartási jogokat is átengedje a városnak.*

Azaz az érzéssel távozunk informárcunktól, hogy itt valami mélyreható okokból származó félreértés lappang a város vezetése, vezető polgárai és a püspöki udvartartás között és ennek a város iszsa meg a levél. Ezzel az érzéssel lépünk be a város házára, hogy kérdéseinket most már a város legfőbb vezetője, Kraker Kálmán polgármester, nemzetgyűlési képviselő előtt ismételjük meg.

Pató Pál a város élén

A polgármester az a legnagyobb szivélyességgel, magyáros vendégszeretettel fogadott bennünket. Nagy örömmel vette tudomásul, hogy a demokrata párt lapjának munkatársa két héttel felvilágosítottuk.

— A mi városunk — mondotta — nem ismert volna felkelteti villonozásokat. A kerület és a város lakosság a legnagyobb egyetértésben és kölcsönös megbecsülésben el egymás mellett és ezt az egyetértést meg a kommun után nálunk is megjelent egy különítmény, a Jankovich-féle, azonban a községek és községeljárás, mely eszelekedtetek kísérte, rövidesen elűzte őket innen, az egész lakosság osztalva örömeire.

— A képviselőtestületnek 120 tagja közül is 30 zsidó vallású és a pénzügyi bizottságnak is nagy számban vannak zsidó tagjai, akiknek értékes tanácsai községekkel fogadjuk.

Rátereltük a beszédet a város ucainak és épületeinek elhanyagolt voltára. A polgármester úr szomorúan konstataulta, hogy bizony ebben igazunk van.

— Vác kétszáz évvel van hátralekve — állapította meg. A háború előtt az, akkori körülmények folytán az alkotó munka harminc esztendőig elindult. Nincs vízvezetékünk, esatornázásunk, rossz a vizünk, a tifusz permanens veszedelem a városnak, a piacér tépődött, mindez azért, mert itt ezeltől senki sem törődött semmivel. A polgármesterek de rék urak voltak, csak éppen a modern fejlődés párcusszávat nem értékék meg. Így például, amik

kor Csáky püspök a városnak ajándékozta a vásártérrel, 100 villa építést terveztek oda, a tervek készen állottak, tízezer koronába került volna egy modern villa, de nem történt semmi, mert az akkori polgármester az ajándékozást okmányt hét esztendőig tartotta iróasztalának fölökében azaz az iudokollással, hogy előbb ki akarja dolgozni történelmi alapon az adományozás előzményeit.

— En természetesen meg fogok tenni minden tőlem telhető, hogy a hibákat és mulasztásokat javítoggyem. Az amerikai kölesümből artzi kutat furunk, a piacterén eladtunk parcellákat, talán rákerült a sor az építkezésre is, a teret szegélykövekkel látjuk el, autómobil-útindítókat szerzünk be. Az a baj, hogy nem mindenütt találunk megfelelő jövődelt támogatókat.

Házhelyek komédiája

— Így például a földbírtokreformmal kapcsolatban a földbírtokrendező bíróság a püspöki legelőkből hasított ki házheleket és azokat omladozó az igénylőknek. Ezek a legelők át kilométerre vannak a várostól. Itt most egy új városra fog lehat épülni.

Tessék elképzelni, mielő közbiztonsági és egészségügyi vizsgálat lesznek ottan. Hogy tartak én rendet ilyen távolagságban. Hogy állítsak ott fel iskolát, mi lesz az orvossal, szülészével, tüdőbetegséggel és más hasonlóan életbevágó fontoságú funkciókkal és intézményekkel.

A püspöki rezenciájával kapcsolatos kérdésekre nem válaszolt a polgármester úr. Amikor elmondott nekül a hullókat, nem erősített meg semmit, de meg sem cáfolta. Látszott rája, hogy kellemetlen neki nyilatkoznia és ezért nem is írtatott tovább a dolgot. Elkészöntök tőle, azaz az érzéssel, hogy itt valóban jóindulatú és tehetséges ember kezébe került a város vezetése, de önkénytelenül az a kép, az a pessz, feszülő energiától remegő fejlődés tolt szemünk elé, amit Pestszerebet nyugtolt, ahol a demokratikus párt többségbe jutván, az új városi vezetőség hónapok alatt alkotta újja a várost, látta el fontos intézményekkel, kölesün nélkül, segély nélkül.

A városépítési és tanügyi ügyosztályok jóvoltából meghosszabbították az iskolai vakációt

Es is oktatási politika

Szeptember van, megkezdődött a tanév és — nem nyitnak meg az iskolák. A székesfevárosi tanügyi ügyosztálya — mint rendszeren ilyenkor — elrendelte, hogy a tanévet szeptember 4-iken nyissák meg a községi iskolákban, szeptember 4-ike előtt, el is nullt már és a székesfevárosi községi iskolákban meg nem kezdődött meg a tanítás, majd csak két hét múlva fog megkezdődni, ha ugyan akkor már megkezdődhetik. Megnyúlt a vakáció. Az igazság kedvéért hadd mondjak meg, hogy nem valamennyi székesfevárosi iskolában van így s a vakáció meghosszabbításának nem is a tanügyi ügyosztály az oka.

A tanítást ott kellett elhalasztani, ahol az iskola-épület tartozására szorult. Ez körülbelül negyven százalékat jelenti a székesfevárosi községi iskoláknak. Nagy szám ez, de az épületek rég nem voltak tartozóra, egy részük jó ideig nem is iskolának szolgált, nagyon megkorngalodott s így bizony alaposan rászolgáltak ezek az épületek a tartozására. Ez tehát helyes dolgot, hogy végre rendbe hozzák ezeket az épületeket.

Csak hogy... csak hogy mért ilyen későn! Ezt a kérdést az úgynevezett városépítési ügyosztályhoz

pedig ennek a városnak tradíciói, lehetőségei sőt jelentősége messze Vác mögött maradnak.

Gyárudros a feygházban

A polgármester úrnál lett látogatás után a fogyházat tekintettük meg Bútek Lajos kir. ügyész, igazgató szives engedélvél.

Ezerharmincele né sályosan elított rabot reitének a hatalmas falak abban az épületben, melyet még Mária Terézia építtetett a Terézianum céljaira. Az ország legnagyobb fogyházának élete, a munka jegyében áll. Az ipari pangás ellenére nincs rab a feygházban, aki nem dolgozna. Erre legbizkosabb az apillis igazgató, Mátyás, minélv mellett áll a feygházban. Az őrraparnokok vezetésevel végig járjuk a cellákat. Ott látjuk a múlt évek szármv bűnügyeinek tetesét, a két Willenberger-fút, akik a Vilmos császárútt óreg trafikot gyilkoltak meg, Forgó István, a budai házimestert, aki egy ökölepással állt meg feleségét, egy óda aszony kedvéért és a többieket. Most ott ülnek a gépek és munkaszatlok mellett a gonbuzumban, mely legnagyobb az országban, a cipőgyártó, ahol 170 pár cipő készül naponta, a Bútek-féle búfogógyárban, melyről kevesen tudják, hogy a feygházban van, a nyomdában, ahol kilenc gyorsító úti a nyomtatványokat az ország igazgatóiban, a kovácsműhelyben. Nincs olyan szükséglet elk, melyet a rabok ne maguk általának elő, kezdve a kenyérből, mely a feygház birtokán terem, a fűszereket áll, melyet a konyhakészítőkben ápolnak a ruháig, cipőig, ligig. Mindezekben felül pedig még egyröl híres a feygház, itten van egyedül egész ország víz az egész városban, mert a feygházban a mostani igazgató kezdeményezésére 100 millió korona költséggel 58 méter mély artzi kút épült tavaly. Azóta a feygházban nincs ifús.

Delet haranzsonak, mire sétánkkal végzünk. A rabok pedig felsorakoznak a falak mellé és mennek a közös cellákba ebédelni. Kinyílik a második emeleti tanterem ajtaja is, ahol hittanóra volt. Egy ezéld nézőse pap tanítja itt hitet, emberszeretetet azokat, akik a hit és emberszeretlet ellen vétettek. A kapun rabok csupa lágyezték be fogyveros örök sorfala között. Melegem sít a nap, rádműlik a szürke döröruhákra, pirt kerget a farkó arcokra, fúny lop a tampa, fénytelen szemekbe. Azután becsukódik a kapu és a sok egyforma ruhát, egyforma sorost, egyforma szenvedést elnyeli a börtönépület hűvös félhomálya...

keül intómi. Tatarozás és rendtartás tekintetében ugyanis a községi iskolaépületek ebbe az ügyosztályba tartoznak. Mondjuk hozzá, hogy sajnos. Mert a leghetlethebb állapot az, hogy egy ügyosztály mely iskolaépületeket is kezel, meztgye, megbőse azt, hogy amikor már majushan tudta, hogy iskola épületeket kell majd tartarozni, akkor — szeptemberben éji esak sorsát ezeknek a munkáknak. Vajjon megátolta az ügyosztályt abban, hogy majus óta egész szeptemberig, az új tanév beköszönéséig nyújtsa, halogassa ezt a dolgot. Mért volt szükség arra, hogy most az iskolai vakációt megnyújtsák!

Ezreke a kerésekre felelni kell az ügyosztálynak. De egészen mautesiten a még illetékesebb tanügyi ügyosztályt sem lehet. Ő is láthatna, hogy — nem lát semmit. Nem látja a tartarozási munkák megindulását az iskolákban. Mért nem szorgalmazta! Mért nem sürgette! Tan az ügyosztályban is vakációt volt! Vagy tán hivatásának tartja az ügyosztályt a vakáció elnyújtását? Akkor tán nevezze magát vakációügyi ügyosztálynak. Közséktanácsigynek a legutóbbi esztendőben amúgy sem igen volt nevezhető.

A főváros érthetetlen okból milliárdos előnyöket juttat a fogaskerekű vasútnak

Évente százmilliókat fizet rá a város a téli forgalomra — Többszázmilliót hozzájárul a polgárok pénzéből egy új sínautóhoz — A jövőre lejáró koncessziót néhány évtizedre meg akarja hosszabítani a főváros

Október 13-tól a főváros ismét saját számlájára fogja lebonyolítani a svábféregi fogaskerekűvasút téli járatát. A főváros ugyanis pár évvel ezelőtt kötelezte magát a fogaskerekűvasúttal szemben, hogy minden év október 15-től, április 15-ig saját kezélsében bonyolítja le a vasút téli forgalmát és fedezi az előrelátható deficitet. Amíg tehát maga a vállalat az nyári hónapok folyamán tekintélyes nyereségeket vágott szobre, addig a téli félévben a főváros fizetett rá száz milliókat a fogaskerekűvasút üzemére, ahelyett, hogy kényserítette volna a vállalatot, hogy nyári nyereségének egy részét a téli forgalom fenntartására adozza. Két évvel ezelőtt a főváros több mint 200 milliót fizetett rá, ennek következtében a fogaskerekű téli járatára. Az 1924—25-iki idegy pedig 500—600 millió deficittel zárult a főváros terhére. Ebben az évben előreláthatólag újra egy fél milliárd körül lesz a téli éven hányaga, amit a főváros urai a polgárság pénzéből fognak fedezni, ahelyett, hogy a gazdag vállalat fedezné a téli éven költségeit is.

A fogaskerekű vasút különben ugyancsak minél alaposabban kibaszulni a főváros uraknak künnnyelőségét s nem régen sok száz milliót költséggel egy sínautót rendelt, a költségek felét pedig, néhány száz millió koronát a főváros fizette ki. Hogy milyen címen, s mi okból volt ilyen ügytelkü a főváros, azt senkinek tudta, mert hivatalos helyen ebben az ügyben nem adnak semmi felvilágosítást. Altalában nagyon nagy kegynek örvend a fogaskerekűvasút a városbáza vezetői előtt, amit a fenti tényeken kívül más körülmények is igazolnak. A fogaskerekűvasút közlekedési engedélye 1926 októberében lejár és a koncesszió értelmében ezzel egyidejűleg a vasút minden felszerelése teljesen ingyen a főváros tulajdonába kellene hogy átmenjen. Hír szerinti azonban a városbáza vezetői nem akarnak élni az átvétel jogával, hanem néhány évtizedre meg akarják hosszabítani a vállalat koncesszióját. Alighogy erre nézve már ígérték is tettek illetékos helyen, amit maga a fogaskerekűvasút igazgatóbáza is megerősít.

ZSOLDOS magánfolyam
Elokesztési központosított magánvizsgákra, érettségire
VII, Dohány u. 84 :: Telefon: József 124-47

KÖZGAZDASÁG

A pénzüntézetek a bizalmi-krisis enyhülését várják

Miért ülnek a bankok még mindig a pénzükön?

A gazdasági és pénzügyi élet irányadó tényezői már hónapok óta hangsúlyozták, hogy Magyarország pénzügyi helyzete árendetesen javul s egyelőbb közelünk a békebeli, konszolidált viszonyok felé. E kijelentéseket alá szokták támasztani a hűdsé imponálóan kiegyensúlyozott képevel, a kitűnő termés adataival, s a pénzüntézetek egyre határozottabb pénzösszegeivel.

Meglehetősen sajátos módon hat e körülmények között azonban, hogy az ipar és kereskedelem állandó panaszai még mindig nem mutatnak csökkenést, s köztudomású dolog, hogy régi, évtizedes múltra visszatekintő cégek és ipari vállalatok még mindig csak a legnagyobb erőfeszítésekkel tudják megúszni az uttimókat, s a vállalkozási készség az üzleti világban még mindig nem igen jelentkezik.

— A pénz nem tud eljutni a kereskedelmi és ipari élet hajszálesőibe —, állapította meg éppen a napokban a fővárosi pénzügyi életnek egyik ismeret kiválója. Hogy miért, erre egyhangúan megadják a választ a nagy pénzüntézetek vezetői.

— A hitelkrisis nem érhet addig végét, míg a normális bizalom helyre nem áll a hitelt igénylők és a hitelezők között. A mostani krisist tehát végrendeletben a bizalom krisisa.

A bizalom krisise pedig egyszerűen azt jelenti, hogy a bankok szemében még mindig gyanúsak a hitelt igénylők. A helyzetet az a különös paradoxon jellemzi, hogy akiknek ma pénzre van szüksége, az már az ovo gyanús a bonitás szempontjából. A bankok tehát a legszivesebben azoknak az ipari és kereskedelmi tényezőknak nyújtásának hiteleket, amelyek — nem számítanak hitelekre a külföldi kedvező körülmények üszajzása folytán. A gyakorlatban ez azt jelenti, hogy maximális fedezetek mellett csak egészen minimális költségmentét folyósítanak a pénzüntézetek.

A pénzüntézetek főként azaz indokolják a tartózkodásukat, hogy még mindig nem kötötték meg a szükséges kereskedelmi szerződéseket a szomszédos

államokkal, főként Németországgal s Csehszlovákiával s így egyelőre még nem alakultak ki annak a képe, hogy milyen átesoparítás fog szükségessé válni a közeljövőben az ipari és kereskedelmi életben. Tagadhatatlan ugyanis, hogy a megkötendő szerződések karaktere szerint jelentős változások várhatók az ipar és kereskedelem mai struktúráját illetően. A pénzüntézetek mindazonáltal számolnak azzal, hogy e téren most már néhány hónapon belül végleges helyzet fog kialakulni s közben a bankok tökéreje a termelőktől befolyó betétek s a külföldi kölcsönösszegek révén jelentős mértékben növekedni fog. A bizalom mostani krisise tehát most már rövidesen enyhülni fog s végre a „van, de nincs” pénzösszeg helyett egy egészséges hitelforgalom alakulhat ki.

Az ipari és kereskedelmi körök természetesen feszülten várják, hogy a pénzüntézetek mikor lesznek hajlandók a bizalmi válság enyhülését győzködtatni s elismerni.

Hírek a pénzüvilágból

A kölcsönügyi bizottság tárgyalás alá vette az ostendai egyezményt. Erdemi döntést nem hoztak, megbízták az Ostendében járt albizottságot, hogy a kormánytal lépjen érintkezésbe ez ügyben, mert a kormány szavatosságát vállalt a fővárosi külföldi hiteleiért.

A hadikölcsönkötvények és záloglevelek a legutóbbi napok során további árfolyamemelkedéseket produkáltak, szóval a hivatásos spekuláció megint csak keresni fog a kormány ingadozó és határozatlan magatartása folytán, melyet eddig a valorizáció kérdésében tanusított. A kormány ugyan olykor jónak látja, hogy félhivatalos nyilatkozatok alakjában a valorizációról rövid információkat boesson világgá s ennek során dodonai hangnemban

leszögezzék, hogy csakis a magántermészetű pénzügyi szolgáltatások, főként nyugdíjak s életbiztosítások valorizációjáról lehet szó, mindazonáltal a spekuláció ma egyszerűen arra az álláspontra helyezkedik, hogy mivel inkább előljárk hivatalos helyről az államadóssági papírok s a záloglevelek valorizációját, amál inkább van valami a dologban. Ezek után természetesen mindenütt a legnagyobb türelmetlenséggel várják a legközelebbi parlament elé kerülő valorizációs törvényjavaslato.

A fővárosi bankfűzők dolgában rövidesen érdekes fejlemények várhatók. Ezidőszent egész sor fűzős tervezet fűszik a Pénzüntézet Központ vezetősége előtt s hír szerint a Pénzüntézet Központ vezetősége most már minden eszközzel sietni fogja a küszöbön álló fűzők lebonyolítását.

A hadikölcsönök legutóbb 5000 koronás árfolyam fölé lendültek. Ez az árfolyam azonban még mindig csak a 1/3 százalékkal „valorizálta” a hadikölcsönök névértékét.

Az eddigi előjelek szerint a városos dollárkölcsönét legalább is 70 százalékban a fővárosi nagy pénzüntézetek fogják megkapni gyűmölésű elhelyezés végett. A vidéki pénzüntézetek maris óvatát emeltek ez ellen a Pénzüntézet Központnál, de hát persze hiába. A nagy halak elnyelik a kis halakat — a pénzügyi óceánon is.

Mi történt a városházán

Dr. Sipos Jenő polgármester felgyógyult betegségeből s átvette hivatala vezetését.

Dr. Ripka Ferenc főpolgármester nyári szabadságát befejezte s visszatért a fővárosba.

A közéletvezető bizottságban Vajna Ede tanácsnok rámutatott a drágaság okaira. Bizottságot küldtek ki a közéleti életmódszerüzmek megvizsgálására.

A demokratikus ellenzék blokk összehívatta a közoktatásügyi bizottságot. Dr. Purdöl Győző tanácsnok bejelentette, hogy a blokk kívánásai közül többet az ügyosztály a maga hatáskörében megvalósít s azon lesz, hogy a tandíj mérséklése, olesóh tankönyvek és taneszek beszerzésének lehetővételet állal könnyít a szűlők helyzetén. A bizottság ülésén László Miklós, Stern Szerén, dr. Révész Mihály és dr. Bányász László fejtették ki a blokk kívánásait.

Az igazolódástmány a nyolcadik és tizenkettedik választókerület választása ellen beadott felszólalásokat elutasította.

OSTENDE CAFÉ RESTAURANT

REGGEL

1 pohár utólréhetetlen haboskávè, vaj, 1 db zsemlye, 1 üveg margitszigeti ásványvíz

10.000 korona

DÉLBÉN

1 utólréhetetlen feketekávè, 1 üveg margitszigeti ásványvízzel

6.000 korona

Legolcsóbb borárak

ÜZSONNÁRA

utólréhetetlen pohárkávè duplahabbal, 1 üveg margitszigeti ásványvízzel

10.000 korona

ESTE

magyar-francia konyha!

Legolcsóbb borárak

Vörös Feri speciális zenekara!

SZÍNHÁZ

A jubilás Lázár Ödön nyilatkozik „A Polgár”-nak a Király Színház új évadjáról

A Király Színház igazgatósági helyiségeire az ünnepnap büszkén nyugraha nyomja helyéget. Hiányzik a színesek, irók, újságitrók, szabadjegykerők és intimpisták tarka tömege. Úresék az írók, a titkári izoba párnás ajtója mögött folyik fardhatatlan, lázas munka, mint mindig, amióta Lázár Ödön dolgozik ott. Hátéve munka tekintetében nem változott a helyzet, legfeljebb, hogy most magának dolgozik, egészen a saját felelősségére és belátása szerint, mások megkérdésére nélkül dönt darabok és művészek sorsáról, legfeljebb, hogy látványosra is első ember lett ottan, ahol a benső emberek szemében eddig is olyannak számított.

Íróasztala mellett ül, amikor belépünk. Homlokára tolja a csonkterkes pápaszemét és összehajtott szemmel igyekszik megállapítani a belépő személyt. Azután feláll és kedves előzékenységgel invitál íróasztala mellé.

Az íróasztalra kézirat-kézirat hűtán. A legelső nyitva, ezt hamar becukja és megfordítja, hogy ne lássuk a címlapját. Nem akarja, hogy többet tudjunk meg a készülő évadról, mint amit magától elmondani hajlandó.

A jubileumra terejlük a szót. Lázár Ödön nevetve legyint a kezével.

— Ugyan kérem, jubileum... Először elmult, másodsorú nines róla mit beszélni. Huszonöt éve dolgozom, olyan nagy idő az. Nem kell ennek túlnagy jelentőséget tulajdonítani. Sokan dolgoznak huszonöt éve.

— Példás szerénység — kísérletének elvettével. A jubilás direktor csafondosán nevet.

— Mit szerénységet... Hűség. Nem akarok megőregedni.

Tenyeg, ez az, Lázár Ödön, mintha megfoglaltodt volna. Friss, pihent, jókedvű, nyoma sincsen rajta a legutóbbi hónapok izgalmaival. Csupa bizakodás, csupa reményesség, merő optimizmus minden szava.

— Hátköznap jó háromnegyed házákkal megy a „Régi jó Budapest”, ünnepnap pedig táblás házaim vannak. De már áll az új operett, huszonötödikén beautató. Marton Ferenc szövegére bájos, úde humorú szerelmi történet, a zene pedig, melyet Volkman Róbertnek nagy részét ismeretlen dalából állított össze Vince Zsigmond, reveláció lesz. A főszereplők: Péchy, Szomogyi Nusi, Rátkay, Latabár, Szirmai, Kompóthy, Gallay, Pártos Desző, elég szép névsor. Csak a címét nem tudjuk még. Talán „A tabáni contess”, lehet, hogy „Annabél”, de ez talán nem, ez olyan autizem-mila cím.

Megint nevet. Ilyen jókedvűnek még sola nem láttuk.

Elköszönünk, Lázár Ödön megvárja amíg az ajtóhoz érünk, azután újra címlapjára fordítja a kéziratot.

kült orosz nagyherceg, és egy világhírű táncosnő között. Ezzel párhuzamosan halad egy másik pár világn szerelmét tárta fel. A kétös bonyodalom szertint vállalkozik az érzelmes és szerelmes dalok, a véges kópuk és táncok és két hatalmas finalé egyaránt a legszebb motívumok. A nő főszerepében először lép fel *Léahs* Juci ezen a színpadon. Talán még sohasem játszott és énekel kivételre művészt egyéniségének megfelelőbb parádés szerepet, mint ezáltal. Béesben is a legelső operettprimadonája. Betty Fischer kreálta ezt a ragyogó alakot. A nagyherceg keltős szerepe, amely a játékban és énekekben a legnagyobb feladatok közül való, *Nádor* Jenőnek jutott. *Halmay* Tibor játssza a szerelmes, fiatal gyáros, akinek szerepe csupa jókedv és vidámság. *Szokolay* Olyra különösen hálás feladat vár, egy eredeti módon beállított leánylakban. Egy kalandvágyó, öreg amerikai figurájában *Upány* Lajos talán bőségesen módos komikumának érvényesítésére. *Surkadi* Aladár egy színház jegyzető pompás karikatúráját viszi színpadra. A cári család egy vén szülőjének drámaiabb színezetű, megható szerepében *Körmeny* János lép fel. *Szilky* Irén, *Putaky* Ferenc, *Dáza* István, *Nagy Jenő* és *Rudics* Ferenc játsszák a többi szerepet. Az operettet, amelyet *Harsányi* Zoltán fordított, *Szabolcs* Ernő rendezel. A díszleteket *Málnai* Béla, a jelmezeket *Faragó* Géza tervezte. A zenekart *Marthon* Géza vezényli. A jegyek árúsítását szombaton kezdik meg.

* Az első vígjáték-premier az idel szőzönban a Magyar Színházban lesz. Jövő héten szórdán kerül színre a párizsi színházak legnagyobb sikere, *Vernieu* „Pile ou face” című érdekes és mulatságos vígjátéka, amelynek *Lakatos* László fordításában „Masa pénz keres” lett a címe. *Tilkos* Ilona, *Szortos*, *Dénes*, *Vendrey*, *Z. Molnár*, *Réthely*, *Rubinyi*, *Vándory* játsszák a főszerepeket. A jegyeket már árúsítják.

„Isten áldja a tisztos ipart!”

ez a felirattal lehet látni régi divatú műhelyekben. Ez a régi, szorgalmas iparos „házi áldása”. És annak a férfúnak, aki egész életét az iparnak és az iparosoknak szentelte, tisz és multa elmultak a barátai. Szinte meg kell döbbennem, mikor azt olvassuk, hogy mindössze négyen jelentek meg azon a temetői ünnepségen, melyet Gelléri Mór tízéves halálának évfordulóján rendeztek.

Hát, amilyenre megváltozott volna a világ, hogy a régi emberek emlékeit egészen eldobjuk magunktól! Nem úgy van, hogy ha nem volnának ácsos elődök, inkább keressük és teremtünk kollégáinkat ünnepelt.

„Ami ipart megőrződülés”, szót (élet volt a háborút megelőző negyven évtizedben, az elvaszthatatlannal egybe volt forvra Gelléri Mór nevével. Ez a kis, jókedvű, fardhatatlan, mozgékony emberko agítáta ki a házipart, kispár összes intézményeit. Kiállítást, állami támogatást, külföldi sikerét. A selyemgyártástól és házipartól az iparosoktatóság is az önálló vánterületig; minden siker és eredmény egyúgy agítátelejához, munkájához fűződött.

Könyvtára való könyvet, akiket írt, kötetekre menő beszédet mondott, utazott, instancizált, kezdeményezett. A vásárokkal éppen úgy tördött, mint a világhírlapokkal és kivitteli múzeummal. Egész élete illesken és redakciókban az ipar ezernyi kérdését szolgált.

És tiz évvel halála után mindössze négyen mennek el a temetőbe a sírjához. Minden évizend kemény, nagy, teremtő munkájára egyetlen barátja jutott Gelléri Mórnak.

Szegény Gelléri Mór! Neki is csak addig voltak barátai, amíg élt és dolgozott értük...

SZAKORVOSI ZSÚT SALVARSAN ÖLTÉN

Rendelés egész nap. Rákóczi út 32. sz., l. em. l. Rókussal szemben

Az O. K. I. Sz. „HONORIA” kereskedelmi szaktanfolyama
Egyetlen keresk. tanfolyam az országban, mely az összes keresk. tantervnek elméleti oktatásán kívül, a vele kapcsolatos áruárutásban is iródban gyakorlati képzést is nyújt.
Gondos felügyelet
Budapest, Gyár u. 1. Tel. 88-13

Veró Adél internátusa
kapcsolatban nyilvános jogú
elemi- polgári leányiskolával és továbbképzéssel. Intenzív idegennyelvoktatás, zene, víjátorna és táncanfolyamok. — Egyéni nevelés!
Mérsékelt díjak!
Budapest VI. Gyár ucca 1. Telefon 88-13

SZABADALOM
védjegy és mintათalmi ügyekben díjtalanul ad felvilágosítást
Aron és Molnár
szabadalmi iroda Budapest, VIII., József körút 9

Művészek és bohémek találkozóhelye
Károly-pince étterem
átalakított külön helyiségekben
VIII, Bérkocsis ucca 12 (József körút sarok)
Vacsora magyar-francia konyha polgári árakkal. Pompás italok. Figyelmes kiszolgálás
Vezető: Dr. Jeny Sándor színész Nyitva este 7 órától!
Eddi és Czákó muzsikál. mandolinon, gitáron és bendzsón!

* **Hamlet**, a dán királyfi — **Somlay Artúr**. A *Renaissance* Színház ebben az évadban folytatja az elmult szőzönban megkezdett klasszikus sorozatát. Ezúttal „Hamlet” kerül sorra **Somlay Artúr**ral a címszerepben. *Offéllié* **Papp** Jolán, a színháznak Béesben feltölt új drámai hősnője alakítja. A próbák, **Somlay Artúr** vezetésével már meg is kezdődtek.

* **„Loyalty” a Víg-színházban**. A *Víg-színház* szeptember 18-án mutatja be *Glaswortly*nak, az „Ablakok” világhírű szerzőjének „Loyalty” című szatirját, melyet Béesben Reinhardt színháza játszott „Gesellschaft” címen, óriási sikerrel.

* **Az új Belvárosi Színház megnyitő előadása**. A *Belvárosi Színház*, mely ismét alapították, **Bárdos** Artúrnak igazgatása alá került, már elkészült az átalakítás munkálatokkal és a gyönyörű kis színház új köntösben várja a jövő heti megnyitő előadást. Az első bemutatónak a legfrissebb s a legbájosabb szerekek neve ad fényt és jelentőséget. **Paul Geraldynak**, a *Szerelmi és az Ezüstkalendalom* hősnőjének *Si je voulaís* című új vígjátékával, — melyet *Ho* *akardom* címen fordított magyarra **Kállay** Miklós — nyitja meg kaput az új *Belvárosi Színház*. Ez a csipkelonúságú, bájos vígjáték **Bárdos** Artúr igazgató rendezésében kerül színre. Főszereplők: **Simonyi** Mária, **Táray**, **Bérczy**.

Riskomédia **Megnyitő műsor**
ROTTÉ STEINHARDT feltevével
VI. Révay ucca 18. Telefon 14-22

* **Táblas** házak Jeltik **Lehár** Eya-jának óriási sikerét a **Városi Színházban**. A legjobb operettgyártó: **Harmath** Hilda, **Vigh** Manel, **Galotta** Ferenc és **Szilky** József játsszák e héten háromszor: esütőrkön, szombaton és vasárnap este. *Helyérek 6-tól 8 óráig*.

* **Szebbnél szebb dalok** fészerezek a „Hármaccán” rendkívül mulatságos esekeményét. A *Víg-színházban* minden este **Pierre** **Véber** és **Joseph** **Salce** ugyszerű zenés vígjátéka kerül színre. Kezdeté fél 8 órákor.

* **Új magyar Hamlet**. A *Renaissance* Színház nagy művészi vállalkozással kezdi új szőzönját: a legnagyobb, melyet színház maga elé tűzhet: a jövő hét végén új rendezéssel és szokatlanul érdekes szereposztásban bemutatja *Shakespeare* halhatatlan drámáját, a *Hamlet*-et. **Somlay Artúr** rendezése a legújabb színpadi események figyelembevételével egy teljesen modern és egyéni *Hamlet*-et ismerteti meg a budapesti közönséget, amely bizonyára a megérdemelt érdeklődéssel fogadja a megpótló előadást. Biztosítja már ezt az is, hogy a címszerep az új magyar színházadás legérdekesebb egyéniségének, a rendező **Somlay Artúr**nak kezében van, aki alakításában is új értelmezést adja *Hamlet* tragédiájának. A szereposztás érdekességel: A királyi szerepében a **Bárdos**

színházakhoz visszatért **Mézáros** Giza, **Polonist** **szőzönját** a *Masa pénz keres* című francia vígjátékkal. **Makláry** Zoltán és **Nagy** Gyula játssza. **Ophelia** szerepében a színház új fiatal tagja, **Hollós** Ilona mutatkozik be; a többi főszereplő **Hegedűs** Tibor, **Haykó**, **Bánócsi**, **Vértes** Szegő.

* **A Magyar Színház új szőzönját**. A *Magyar Színház* szeptember 16-án, szórdán kezdi meg ezide szőzönját a *Masa pénz keres* című francia vígjátékkal. **Vernieu** új darabja, a *Pile ou face*, Párizs egyik legfinomabb és legnagyobb irodalmi színházában, a *Theatre Antoine*-ben került színre és minden más új darabot túlhalad és túlélt triumfális sikerrel háromszázszor érdekelte, kacagtatott és gyönyörködött. Párizs színház közönségét, a *Masa pénz keres* nem a szokványos párizsi portéka, hanem érdekes meséjével, drámai feszültségű esekeményével, szellemességével és jókedvvel a némesebb francia vígjáték sorából való. Kitűnő és hálás szerepelt a *Magyar Színház* legjobb színészei játsszák: **Tilkos** Ilona, **Czortos** Gyula, **Vendrey**, **Dénes**, **Z. Molnár**, **Rubinyi**, **Vándory**. A próbákat **Vajda** László, a színház új rendezője vezeti. Az előadás főnyelve órákor kezdődik. A jegypénztárak a jegyek árúsítását megkezdették.

* **A Jeritza** esztendő emlékeztető hangulat kísérte **Aquila** **Adelina** első ideli fellépését a **Városi Színházban**. Hasonló lelkesedést várható a pénteki estén, amikor a művésznő a *Bohéme*-t Mimi-jét fogja énekelni. *Helyérek 6-tól 8 óráig*.

* **Városi Színház**: Vasárnap, szeptember 13-án, delután a *Szárny eskü*, *Szebestjen* Gézával. Egészen mérsékelt helyárak.

* **100-ik előadás** ünnepli jubileumához közeledik a rendkívül mulatságos *Régi jó Budapest* a *Király Színházban*. Addig is esténként színe kerül az ismert előadást kiostásban.

* **A Városi Operettszínházban** estéről estére megismétlődik a nagy kábaréműsor szenzációs sikere. A legváltozatosabb és legmulatságosabb program szórakoztatja a közönséget. Utolsó hét. „Az orlop”. A *Fővárosi Operettszínház* a jövő hét szombaton, szeptember 19-én mutatja be a bécsi szőzön legnagyobb operettisikerét, az *orlop*-ot. A librettót **Marischka** Ernő társaságában maga a komponista, **Garrichstaeden** Brunó írta, akinek már több művét nédkák nálunk is és szerte a világon mindent. **Kalmán** Imre, **Lehár** Ferenc, **Fall** Leó és **Strauss** **Oszkár** társaságában a legelső sorában áll **Garrichstaeden**, akinek *Orlop*-ja volt az egyetlen újdonság, amelyet az év eleje óta az egész nyaron keresztül adták és amely most is újabb jubileumok felé halad a Theater an der Wienben. A esekemény, központja a cári kineztár legendás, nagy gyémántja, az *orlop*. Káröltötte feloldják ki a lebilincselő és egyáltalán káröltötte bonyodalom, az izgalmas és kacagató fordulatokban bővelkedő küzdelem egy mene-

POLGÁRI SZERVEZKEDÉS

Mi ujság a pártkörökben?

— **Kramer Adolf ünneplése.** A *Lágymányos-Kelenföldi Polgári Kör* e hó 8-án, este 8 órakor ünnepelte elnökének, *Kramer Adolf* 50 éves születésnapját. Buda élt társadalma megjelent az előnk füzeteleire rendezett ezen társasvacsorán. Képviseltette magát a Nemzeti Demokrata Párt, az Iparosok és Kereskedők Szövetsége, a budai Jótékonyági egyesületek és — minthogy *Kramer Adolf* a lágy-mányosi íz. hitközség elnöke — a budai főrabbi úrnak is. A vendégek alig féltek el a helyiségekben. *Bokros Béla*, a Polgári Kör főtitkára köszöntötte előnk *Kramer Adolf*ot. Vázolta élete folyását, kiemelte, hogy miképpen lett a 19 éves főtisztánál a társadalom igen hasznos tagja, esetleg s ünnepelte *Kramer Adolf*ban a munka szeretetét, a derék, szorgalmas, kitartó, istentőlé magyar embert, aki — ahogy a díszes ünnepi társaság tanusította — mindenki nagybarbecuéséül kiérdemelte. Beszédet közölt átnyújtotta a Polgári Kör szép ajándékát, egy emléklapot, amely a munka szülőbunoma. Ezután kévtendő példakár állította *Kramer Adolf*ot balra. Félk — mondotta — nézdtek meg ezt a társaságot, amely a ti apátok ünneplésére gyűlt ide egybe. *Flaim!* ne felejtsetek el, vasatok jól a szívetekbe, amit ma itt láttatok és hallottatok és hallni fogtok. Az ádés-apátok egyszerű baros, derék, szorgalmas kispörlő és ezt az egyszerű, légtelen, szorony embert ez a társaság ünnepli. Igénytek bírték az apátokra! Utánzótok őt és kísérjétek őt azal a szeretettel jövedni utána, amilyen szeretettel kísérjük mi őt minden útján, minden munkájában! *Flaim!* az apátok a közlegyekben nagy érdemeket szerzett. Erdemes való neki *Alnie* eddig. A meleg, szívből fakadó köszöntő után dr. *Bródy Ernő*, biztossági tag, a Nemzeti Demokrata Párt ügyvezetője adta át az ünneplést a főle megszokott lelkes szavakkal. *Kramer* a polgárságról önzetlenül dolgozó embert rajzolta meg, megemlítve azt a szorony magatartást is, amelyet *Kramer Adolf* a közlegi választások alkalmával tanusított. Dr. *Schärd Bertalan* után a budai aranyásziú szidó pap, dr. *Kiss Arnold* ünnepelte a szentírásból idézett fensőséges példázatokkal *Kramer Adolf* életét és egyháznak hűségében valóságos csodafelkeltő magyar ember tagját. *Gerő Ödön*, író *Kramer Adolf*ot köszöntötte, mint férjének a szívében, jótan való inspirálóját. *Fóthy Vilmos* felidjéte köszöntötte az ünneplést, aki éppen úgy, mint *Fóthy*, Felvidékről idészarmazott kuruc magyar ember. Dr. *Edelein Bertalan* kedélyes szavai után *Fischer Adolf*, a kispáros, lendületes, talpraesett felszólalás ellette a kispáros *Kramer*et. A közösségi élet kitartó barosának, *Gáspár Fülöp*nek a felszólalása után, aki az ünneplést fáradságtalan ügybuzalmát, az elnyomottak védelmezőjét emelte ki, dr. *Gáspár Izidor* festett, szép gondolatokkal felkísért beszédében a jubilánssról, mint hitelteli emberrel, eleven képet. *Kutlányi János*, a Lágymányos meglepetője, a patriárka korú demokrata szólián sem tudott a meghatódástól. Örült lelkeben, hogy *Kramer Adolf*, akit 20 évvel ezelőtől a foglalkoztatott először a pusztán Lágymányos beépítése alkalmával, ilyen szeretetben fűrdik a mai társadalomban. *Kramer Adolf* köszönte meg végül az ünneplést. Úgy érezte, hogy csak kötelességet teljesített eddig életében. A kötelességteljesítésért nem jár köszöntés. Hogy dolgozzon, az nem érdem. Dolgozni erőny. Barátaira haritja élet eredményeinek díszesét. A jövőben is dolgozni akar. A jövőben is, míg csak ereje lesz, úgy akar élni, ahogy van eddig élt. A férfinak, aki erre az elnevezésre számot tart, most kell még csak munkálkodni. Férfi akar maradni mindig. Részt akar venni a csonka ország felépítésében. Isten parancsai és vezérének, *Váczonji Vilmos*nak útmutatásai szerint az a szorony munkása akar maradni ezután is a társadalomnak, amilyenek az őt ünnepelők ma jellemezték. Hálásan, előérkenyűlten köszöni mindenkinek a szíves elismerő szavait és kéri, larsák meg őt mindazok barátaiukban, akik eddig ezzel kitüntették őt. Igéri, hogy erre mindenkor érdemes lesz. A kifüggen sikerült ünneplés még hosszú ideig ottmaradt a díszes vendégsereg a slette a baros, dolgos, szorgalmas, mindenki előtt nagyartartott, egyszerű polgárember. A Polgári Kör által *Kramer*nek átnyújtott, kitűnően sikerült emléklapot *Szabó László* építész, iparművész készítette.

— **A XIV. választókerület Demokrata Körének** helygíbizottsága dr. *Szentirmay Imréné* vezetésével ismét teljes erővel látott munkához. Több ülésen beszéltek meg a hölgyek azt a jótékonyági és kulturális programot, melyet az év folyamán meg akarnak valósítani. Így szóba került a kerület szegényorsú lakosai használatára nyitandó szükségessé több intézkedés és a karósonyi felruházási akció is. A hölgyek ügyszólva háznaként foglalkoznak ellenőrzés alatt tartani a kerületet, hogy szükség esetén a megfelelő intézkedések akár a törvényhatósági bizottságnál, akár a kerületi választmánynál megfűrtessenek.

— **A XVII. választókerület Demokrata Kör** szerdán, szeptember hó 9-én ülésre állt össze, melyen folyóügyek lefűrgalása után dr. *Weiler Ernő* elnök és *Pillér Aladár* főtitkár indítványára elhatározták, hogy kedden, szeptember 15-én este 7 órára összehívja a választmányt és ennek ülése után tartja meg első politikai társasvacsoráját.

— **A XIX. választókerület Demokrata Kör** szombaton, szeptember 12-én tartja első politikai összejövetelét, melyet társasvacsora követ. A vacsorán a párt több vezető tagja is meg fog jelenni.

— **A Ferencvárosi Demokrata Kör** szerdán, szeptember 9-én választmányi ülést tartott. *Pakots József* nemzetgyűlési képviselő, elnök indítványára elhatározta az értekelte, hogy a kerület demokrata körének igen nagy mértékben megszaporodott taglétszámára való tekintettel a Calvin téren új helyiséget rendez be és így külön otthont ad a külső és belső Ferencvárosi demokrata polgárainak. Mindeket körnek elnöke *Pakots József* nemzetgyűlési képviselő lesz, azonban a két kör etől eltekintve külön-külön alakuló ehűkéséget választ. A Terenkörtől helyiség vezetésében minden valószínűség szerint *Darvas Gyula*, *Mahrer Mór* és dr. *Balla Ernő*, a külterületen *Angyalffy Sándor*, *Kardos Jenő* és dr. *Leubony Andor* fognak többek között helyet foglalni.

— **A Lágymányos-Kelenföldi Polgári Kör** e hó 16-án 8 órakor választmányi ülést tart. Tárgyszorató: Folyó ügyek. Közgyűlés előkészítése. Indítványok.

Egy igen tehetséges

fiatal írónak a feltevére a híten öngyilkossági kísérlet követett el. Csak annak az esztnek a kapcsán tudtuk meg, hogy az írő is öngyilkosságra akart menekülni a nyomor elől. Egy másik, nagyon tehetséges és kitűnő magyar poéta súlyos betegséggel a szidó körházba került. Egyetlen nap írt csak róla meleg hírt. A többi nap át sem vette. Egy harmadik poéta e híten, néhány sorban segítőt támogatást kért, hogy a budakesi szanatóriumban kezelthesse magát. Egész sereg költő, író és tudós, művész és feltűző el betegre, nyomorban a nélkül, hogybárki is érdeklődnek irántuk. Minden csak azért jut eszünkbe, mert *Orth György*öt a bécsi mérközösen könnyebb baleset érte a szidó — napokon keresztül — hosszú és részletes helyzelejelentéseket olvasunk a beteg állapotáról, aki iránt mi is illő részvételt vizsgálunk. De egyelőre érdeklődést kérünk a szellem kapusai, hátvédet és családát számára is, mert a szellemi és lelki kapuk őrséget tartanak olyan fontosnak, mint a football-kaput és szeretnénk azoknak is — legalább egyenlo mértékben — kijár, akik a szellem bejárót őrzik, hogy ne érje — „gőg”. A költők, művészek és tudósok állapotáról is szeretnénk hasznos helyzele jelentéseket olvasni.

Még mindig csak fűrgyalnak az úszóstadionról

Az úszóstadion dőögő ügye meczint zökent egyet előre. A Magyar Úszószövetség megbízottai fenn jártak a városküzán s újra tárgyalásra becsatkoztak az illetékes ügyosztálynal. A sok tárgyalás eddig nem nagyon vitte előbbre az úszóstadion ügyét. Még mindig a kezdet legkedvetlen tartanak meg egyeztet abban, hogy úszóstadion kell és legyen. De onné tovább a meggyezésben nem jutnak. Az eddigi tárgyalások alapján úgy körülbelül valószínű, hogy a stadion a *Szechenyi-fűrdő* vizét fogja felhasználni a valahol ott a környéken fog létesülni. A legújabb tárgyalások alapja is ez volt s a tárgyalások a körül forogtak, hogy a létesítéssel járó meglehetősen nagyösszegű költségeket ki fedeze. Csak elvi megállapodásról lett volna szó, de még idáig sem jutottak el, úgyhogy tervek, költségvetés, szóval részletek egyelőre messze vannak még s persze még messzebb van a végrehajtás. Valahogy úgy áll a dolog, hogy mindenki tisztában van vele, hogy úszóstadion jó volna, de tisztában van azal is, hogy úszóstadion — egyelőre legalább — nem lesz.

Felolós szerkesztő: Dr. Hajdu Marcell
Felolós kiadó: Zsomhor Géza

A keresztény gazdasági párt — hogy a mezőgazdaságból vegyem a hasonlatot — nem foglalkozik tisztással, nem tőri tele a földet, nem vet, az aratás hoz sem hűvösöd el, a csépléshez sem, mert ez mind munka, még a malomba szállításhoz sem jövenek el, csak akkor vannak ott, amikor a megtűlt gabona székot behúzzák. És ezt nevezik gazdasági munkának.

Engedemlék Arban hangszeresek és gramofonok a Nemzeti Demokrata Párt kör tagjainak. Legmezőndóságok lemez ujdonságok legnagyobb raktára.

Hangszer-Otthon
FEKETE MIHALY
Budapest VIII. kerület, József körút 9. szám.

BAUERNE KISSERZEBET LEÁNYNEVELŐ OTTHONA
BUDAPEST, VIII., MÉRSZIMHÁZ UJCA 22. III. 8. TELEFON: JÓZSEF 2-27
Nyírv. iskolákba éves vagy többéves leányok tanfolyamokra (vidéki szülőb. ügyemébe) járó arányok részére. Zene és idegen nyelvek intenzív művelése, korreptályok. Beutakok és bejárók. Prospektus.

Dr. BURSICS ZOLTÁN, ÜGYVÉD JOGI SZEMINÁRIUMA
Berlín-tér 4 (Westend-ház). Előkezit az összes jogi, közgazdasági, ügyvédi vizsgákra. Jegyzetbeírlet. Tanácskozás.

BUNDÁT
átmeneti kabátot, tollkabátot, bőrkabátot

most vásároljon
most olcsóbban vásárolhat
most a választék nagy
most sok pénzt takarít meg

Városi bunda
2.500.000 koronától

Átmeneti kabát
1.000.000 koronától

Gyermekruhák
nagy választékban

Külön mérték
utáni szabású

SCHNUR HENRIK
térifűrházruházban Rákóczi út 15 Tel.: József 120-86

NIKELSZKY MAGANTANFOLYAM
Ul., Andrássy út 21. szám. Telefon 82-14
Előkezit polgári- és középiskolai összevont vizsgákra, érettségire vidékieket is

Vasbútor, rézbútor
sodronyágybetétek **Klein Gyula** és **Térsa** vasbútorgyárában, Budapest, VII. kerület, Dob uca 58. szám

Tűz ellen biztos a harcód,
Hogyha veszel **MINIMAX**-ot.

MAGYAR MINIMAX RT.
VI., Rózsa uca 85. • Telefon: 37-31.

Réz, vasbútor sodrony, ágybetét gyermekkoscsok elismert jómínőségűen fogva legolcsóbb **Hikker** gyárában, VII. Dohány uca 6. szám. Telefon József 124-12

LATTA? Nyakendőröm, ingem, gallérjaim nő, hűvösnyár, keszűm? Nezet úriútkirály, Ulóit ut 16 (Kálmán tere)

Külföldi illatszerek és kozmetikai különlegességek BALASSA HUNGARIA DROGERIA Budapest, VIII. József körút 13

MODERN BUTORSZALÓN Ulóit út 14, Baross uca 11. sz. Szolid, olcsó kiszolgálás. **Gáspár Nándor**